

Аграрен университет – Пловдив, Научни трудове, т. LXIV, кн. 1, 2022 г.
Научна конференция „Ролята на фамилия бизнес за устойчиво развитие“
Agricultural University – Plovdiv, Scientific Works, vol. LXIV, book 1, 2022
Scientific Conference "The role of family business for sustainable development"

[DOI: 10.22620/sciworks.2022.01.006](https://doi.org/10.22620/sciworks.2022.01.006)

**ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКАТА
СУПЕРСТРУКТУРА В СЕЛСКИТЕ ТЕРИТОРИИ
OPPORTUNITIES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE TOURIST
SUPERSTRUCTURE IN RURAL TERRITORIES**

**Павлин Павлов
Pavlin Pavlov**

Стопанска академия „Д. А. Ценов“
D. A. Tsenov Academy of Economics

p.pavlov@uni-svishtov.bg

Резюме

Развитието на туристическата суперструктура в селските райони е движеща сила за диверсифицирането на възможностите за икономически напредък на селските територии. От една страна дава възможности за устойчивост в дадена селска територия, чрез използване на нейните дадености за селскостопански нужди. От друга страна се явява перспектива за реализиране на алтернативни форми на туристически бизнес. В настоящата разработка се разглеждат някои възможности за развитие в посока устойчивост на туристическата суперструктура в селските райони с цел интегрирано и балансирано териториално развитие.

Ключови думи: алтернативен туризъм, устойчиво развитие, селски територии, туристическа суперструктура.

Abstract

The development of the tourism superstructure in rural areas is a driving force for the diversification of opportunities for economic progress in rural areas. On the one hand, it provides opportunities for sustainability in a rural area by using its resources for agricultural purposes. On the other hand, there is a prospect for the realization of alternative forms of tourism business. This paper examines some opportunities for development in the direction of sustainability of the tourism superstructure in rural areas in order to integrate and balanced territorial development.

Key words: alternative tourism, sustainable development, rural territories, tourism superstructure.

ВЪВЕДЕНИЕ

Социално-икономическото развитие на селските територии изисква осигуряване на работни места, намаляване на бедността и по-добро качество на живот. В България селските райони заемат около 85% от територията на страната и в тях живее 1/3 от населението (Velikov, 2011). Като важен за немалка част от територията на България се откроява въпросът свързан с диверсификацията на селската икономика (Nikolova & Linkova, 2010). В този контекст туризмът и по-точно алтернативните му форми са възможност за диверсифициране на икономическите дейности, свързани основно със селското стопанство, които преобладават в селските територии. За постигането на това е необходимо наличната туристическа суперструктура да бъде поддържана, както и да бъде изградена, там където не е налице. По този начин ще се постигне оползотворяване на възможностите за развитието и в посока устойчивост. Целта на настоящата разработка е да представи научно обосновано необходимостта от устойчиво развитие на туристическата суперструктура в селските територии. Поставената цел произтича от недостатъчната проученост на разглеждания проблем. В този контекст е нужно да се упомене, че са проведени редица проучвания, които касаят отделни негови аспекти, но не и цялост. Някои изследователи посочват, че усилията за подобряване на инфраструктурата и суперструктурата на установените курорти, следва да се насочат към подобряване на икономическото положение в слабо развити райони (Timareva, 2017), но акцентът на изследване е върху туристическия сектор като фактор за развитие на общините. Други (Petrov, 2021) поставят акцент върху развитието на една или повече форми на алтернативен туризъм в селските територии. Преобладаващият подход използван от редица автори е насочен към разглеждането на развитието на туризма в определен район или община – напр. Югозападен район за планиране (Sabrieva, 2020), община Трън (Trajkov, 2011) и др.

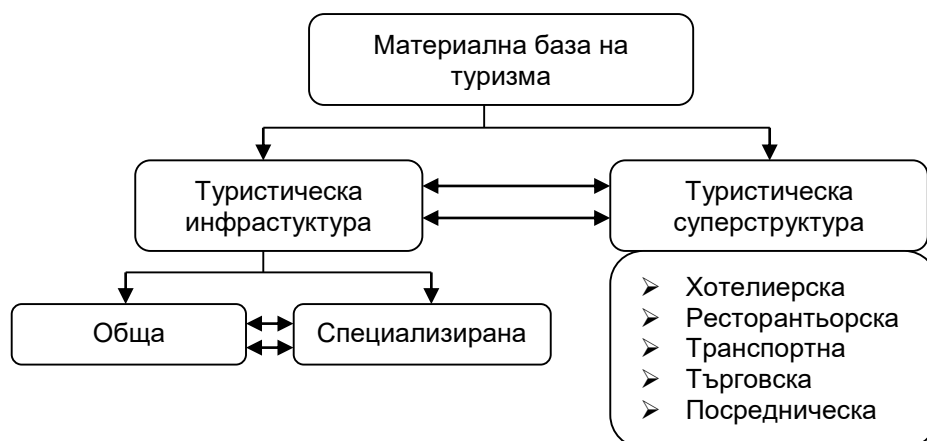
МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

При разработване на настоящата статия са използвани методите на научния анализ на съществуващи концепции и научния синтез на авторови идеи. Изследвани са и са използвани както първични, така и вторични източници на информация. Приложен е набор от методи, сред които аналитичният, проучване и систематизиране на данни от официални източници, интерпретиране на публикувани научни материали по темата с цел изясняване важността на туристическата суперструктура в селските територии и възможностите за нейното устойчиво развитие.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Туризмът е динамично развиващ се отрасъл на икономиката. По данни от WTTC (World Travel & Tourism Council, 2021) през 2019 г. реди настъпването на пандемията от COVID приносът на туризма към брутния вътрешен продукт на България е 10,7%, което го поставя сред водещите икономически сектори допринасящи за развитието на националната икономика. През следващата 2020 г., обаче поради множеството рестрикции наложени от кризисната

обстановка в глобален мащаб, приносът към БВП в България намалява до 4.8%. Очаква се постепенно възстановяване на нивата на икономически принос на туристическия сектор. До голяма степен приноса на туризма към икономиката може да бъде увеличен, чрез поддържане и изграждане на подходяща туристическа суперструктура в селските територии, което ще допринесе за икономическо развитие на териториите, чиято основна стопанска дейност е свързана със земеделие и/или животновъдство. Приносът на алтернативния туризъм е двупосочен – от една страна в територии с главен източник на доходи от селското стопанство, а от друга страна и в територии където стопанската дейност, свързана със земеделие и/или животновъдство е много по слабо изразена. Важно е да се отбележи, че България разполага с голямо разнообразие от природни и антропогенни туристически ресурси, което е сериозна предпоставка за разгръщане на суперструктурата свързана с туризма. Тя е част от материалната база на туризма.

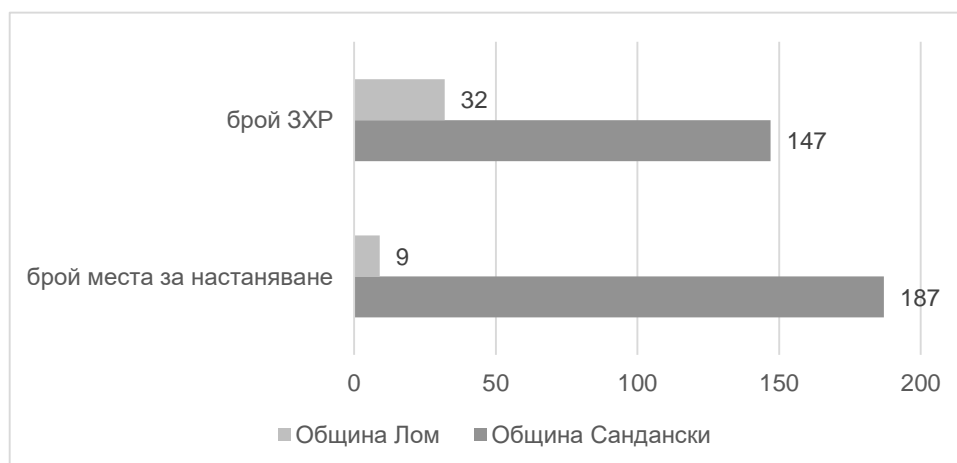
Фигура 1. Структура на материалната база в туризма

Figure 1. Structure of the material base in tourism

Източник: Нешков, М., Ракаджийска, С., Маринов, С., Казанджиева, В., Велева, М. Въведение в туризма. 2007 (Neshkov, и др., 2007)

Поддържането и разширяването на туристическата инфраструктура е важно за развитието на туризма (Petrova, Dekhtyar, Klok, & Loseva, 2018), особено специализираната. Изключително важна е и туристическа суперструктура, без която не е възможно реализирането на туристически пътувания. Предвид първостепенните нужди от храна и подслон с водещо значение са хотелиерската и ресторантьорската суперструктура, но за да се реализират и функционират устойчиво в селските територии е нужно наличието на стратегии за развитие на туризма в общините определени като селски. Налице са общини в селските райони, които са разработили собствена стратегия, отговаряща на целите и нуждите на туризма, като движеща сила за икономическото развитие. Факт е обаче, че тези стратегии не са повсеместни, а там където са налични невинаги функционират добре.

Селските територии притежават многобройни дадености, които определят възможностите и начините за тяхното развитие (Doitchinova, 2019). Сред основните перспективи за развитие, предвид многообразието от туристически ресурси на България, е именно туристическия бизнес. Примери за общини в селски райони, разполагащи с потенциал за развитие на устойчив алтернативен туризъм, но оползотворен в различна степен са община Лом и община Сандански. Първата развива основно селскостопанските си дадености като залага в по-ниска степен на диверсификация на икономическите възможности, чрез различни форми на туризъм. Втората, реализира в значително по-висока степен туристически дейности. По официални данни (Ministerstvo na turizma, 2022) туристическата суперструктура, изразена в места за настаняване и заведения за хранене и развлечения, в горепосочените райони е значително по-голяма в община Сандански.

Фигура 2. Брой места за настаняване и заведения за хранене и развлечения в община Лом и община Сандански¹

Figure 2. Number of places for accommodation and restaurants in Lom municipality and Sandanski municipality

Източник: Министерство на туризма и собствени изчисления

Значителната разлика между двете общини, видна от Фигура 2, налага да се отчете факта, че община Сандански е сред утвърдените туристически дестинации в България, докато община Лом е слабо развита дестинация за туризъм. Безспорно е налице и разлика в туристическите ресурси, но и двете общини разполагат с такива. Налице са възможности за устойчиво развитие на туристическата суперструктура, при отчитане на следните важни особености:

- Съобразяване на суперструктурата с поемния капацитет² на туристическата дестинация, т.е. да не се достигне до отрицателен ефект

¹ С валидна категоризация към 2022 г.

² Световна организация по туризъм към ООН дефинира поемния капацитет като - „Максималният брой хора, които могат да посетят определена

изразяващ се в пренасищане. Това е в пряка релация не само с броя посетители, а и с продължителността на престоя им;

- Съобразяване с наличните туристически ресурси;
- Разработване, актуализиране и прилагане на общински стратегии и програми, съобразени с характерните за дадената община икономически дейности. Необходимо е да дават възможност за диверсификация, особено в селските райони.

Възможности за устойчиво развитие на туристическата суперструктура в разглежданите общини, попадащи в селски райони, могат да се търсят в следните посоки:

- За община Сандански – запазване на съществуващата туристическа суперструктура и разширяване при съобразяване с поемния капацитет;
- За община Лом – разширяване на туристическата суперструктура и търсене на възможности за пълноценно използване на туристическите ресурси.

Диверсификацията на дейностите в селските райони, чрез развитието на туризма, за някои райони оказва значително влияние върху заетост и доходи на населението, качеството на живот и повишаване на конкурентоспособността на българската икономика (Nikolova & Pavlov, *Interconnection and interdependence of key economic sectors - agriculture and tourism in the conditions of a pandemic crisis*, 2021). Това е от съществена важност за селски райони като община Лом. От таблицата е видно, че в община Лом е необходимо разширяване на туристическата суперструктура с цел развитие потенциала на дестинацията в един от изостаналите в икономическо отношение район. За постигането на целта е необходимо участие на всички заинтересовани страни, за да се реализират неизползваните възможности, а именно местна власт, местен бизнес, земеделски стопани и т.н.

ИЗВОДИ

Алтернативният туризъм дава възможност за диверсифициране на икономическите дейности, свързани основно със селското стопанство, които преобладават в селските територии. В този контекст е необходимо да се подчертае, че наличната туристическа суперструктура трябва да бъде поддържана, както и да бъде изградена, там където не е налице. По този начин ще се постигне оползотворяване на възможностите за развитието и в посока устойчивост. За постигането на целта е необходимо участие на всички заинтересовани страни, за да се реализират неизползваните възможности, а именно местна власт, местен бизнес, земеделски стопани и т.н.

Разгледаните в статията общини, които попадат в селски райони, дават ясна представа за важността на туристическата суперструктура и необходимостта от нейното поддържане и развитие. Налице са възможности

туристическа дестинация, едновременно, без да причиняват разрушаване на физическата, екологична, социо-културна обкръжаваща среда и неприемливо намаляване на качеството на посетителската удовлетвореност“. (UNWTO, 2022)

за устойчиво развитие на туристическата суперструктура, при отчитане на следното: поеман капацитет на дестинацията, съобразяване с наличните туристически ресурси, съобразяване на общинските стратегии и програми с характерните за дадена община икономически дейности. Това е предпоставка за интегрирано и балансирано териториално развитие в селските райони.

БЛАГОДАРНОСТИ

Публикацията е част от проект № КП-06-Н55/1 от 2021 г. „Развитие на селските територии в условията на трансформираща се към устойчивост икономика“, финансиран от Фонд научни изследвания.

REFERENCES

- Doitchinova, J. (2019). Structural changes and regional models of agriculture. *Trakia Journal of Sciences*, 17, 154-159.
- Ministerstvo na turizma. (2022). Retrieved from <https://www.tourism.government.bg/>
- Neshkov, M., Dabeva, T., Rakadzhyska, S., Marinov, S., Kazandzhieva, V., & Veleva, M. (2007). *Vavedenie v turizma*. Varna.
- Nikolova, M., & Linkova, M. (2010). Diversifikatsiya na agroturisticheskiya produkt kao instrument za sazhivavane na selskata iekonomika. *Ikonomika i upravlenie na selskoto stopanstvo*, 55-62.
- Nikolova, M., & Pavlov, P. (2021). Interconnection and interdependence of key economic sectors - agriculture and tourism in the conditions of a pandemic crisis. *Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, 21(4), 387-396.
- Petrov, P. (2021). Problemi i tendentsii pri razvitiето na selskiya turizam v Balgariya. *Eastern Academic Journal*(3), 1-11.
- Petrova, M., Dekhtyar, N., Klok, O., & Loseva, O. L. (2018). Regional tourism infrastructure development in the state strategies. *Problems and Perspectives in Management*, 259-274.
- Sabrieva, S. (2020). Sustainable Tourism Development in South – West Planning Area. *Economic science, education and the real economy: Development and interactions in the digital age*, (pp. 770-781). Varna.
- Timareva, S. (2017). Tourism as a factor of municipal development. *New Knowledge*, 137-149.
- Traykov, T. (2011). Possibilities and perspectives for development of tourism in Tryn municipality. *Opportunities and problems for alternative forms of tourism development in small villages*, (pp. 35-43).
- UNWTO. (2022). Retrieved from <https://www.unwto.org/>
- Velikov, V. (2011). Vazmozhnosti za razvitie na selski turizam v obshtina Avren. *Vazmozhnosti i problemi za razvitiето na alternativnite formi na turizam v malkite selishta*, (pp. 219-229). Plovdiv.
- World Travel & Tourism Council. (2021). *World Travel & Tourism Council*. Retrieved 2021, from <https://wtcc.org/>